



Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2018
Fakulteten för lärarutbildning

”Barn har också rätt att göra sin röst hörd”

En kvalitativ studie om fem förskollärares syn på barns
delaktighet i utformningen av förskolans miljö.

Jenny Hansen och Josefine Linder

Författare

Jenny Hansen och Josefine Linder

Titel

"Barn har också rätt att göra sin röst hörd".

En kvalitativ studie om fem förskollärares syn på barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö.

Engelsk titel

"Children do also have the right to make their voice heard".

A qualitative study about preschoolteachers view on childrens participation in the design of the preschool environment.

Handledare

Kerstin Hansson

Examinator

Barbro Bruce

Sammanfattning

Syftet är att studera hur förskollärare arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö. Fem interjuver har genomförts på respektive förskollärares avdelning, alla förskolor befinner sig i mellersta Skåne. Resultatet visar att förskollärares barnsyn påverkar barns möjligheter till att påverka och vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö. Att i samspel mellan den vuxne och barn synliggörs barnsynen samt om den vuxne har en tillåtande attityd eller inte till att låta barn vara delaktiga. Det är viktigt med samspel, så att den vuxne kan ta del av barns tankar och intressen, samt bearbeta olika händelser tillsammans. Förskollärarna har en viktig uppgift att stärka det enskilda barnet och utmana dem i vardagen, så att de finner det lustfyllt att vara delaktiga, känna sig höra och sedda. Begrepp som återkommer och behandlas i studien är barns perspektiv, barnperspektiv, delaktighet och samspel. Det insamlade materialet har analyserats med livsvärldsfenomenologin och ett sociokulturellt perspektiv som teoretisk utgångspunkt för att få svar på våra forskningsfrågor.

Ämnesord

Barns delaktighet, Barns perspektiv, Barnperspektiv, Livsvärldsfenomenologi, Förskolans miljö, Sociokulturella perspektivet.

Förord

Vi vill börja med att tacka Barbro Bruce som har varit vår livlina, engagerat sig och gett oss inspiration till vår studie. Tack för att du öppna upp våra ögon och vägledde oss in på rätt teoretiskt perspektiv som lyfte vår studie. Vi vill även tacka de informanterna som har ställt upp på intervjuer och engagerat sig, utan era kunskaper hade inte vår studie blivit hel.

Tack!

Jenny Hansen & Josefine Linder

2018-11-09

Innehåll

1. Inledning	6
1.1. Bakgrund	6
1.2. Begreppsdefinitioner	7
2. Syfte och forskningsfrågor	8
3. Litteraturgenomgång.....	9
3.1. Barns perspektiv och barnperspektiv.....	9
3.2. Förskollärarens möjliggörande av barns delaktighet.....	10
3.3. Vår utgångspunkt i barns perspektiv och barnperspektiv.....	11
4. Teoretisk utgångspunkt.....	13
4.1. Livsvärldsfenomenologi	13
4.2. Sociokulturellt perspektiv	14
5. Metod.....	17
5.1. Kvalitativ metod	17
5.2. Semistrukturerade intervjuer	17
5.3. Gå-turer.....	18
5.4. Urval	18
5.5. Genomförande	18
5.6. Helhetsanalys.....	19
5.7. Etiska ställningstaganden	20
6. Resultat	22
6.1. Förskollärares definitioner av barns perspektiv.....	22
6.2. Förskollärares definitioner av barnperspektiv	23
6.3. Förskollärares syn på barns delaktighet.....	25
6.4. Barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö	25
6.5. Analys av resultat	27

7. Diskussion.....	30
7.1. Förslag till vidare forskning	32
8. Metoddiskussion.....	33
9. Referenslista	35
10. Bilaga 1.....	38
11. Bilaga 2.....	40
12. Bilaga 3.....	42

1. Inledning

Hur förskollärare bör arbeta med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö är ett problem vi har lagt märke till när vi har befunnit oss ute på verksamhetsförlagd utbildning. Förskollärare har upplevt det svårt att alltid göra barn delaktiga samtidigt existerar en osynlig och synlig stress från styrdokument och andra riktlinjer om betydelsen av barns delaktighet i och för verksamheten. Av detta skäl har vi valt att göra en studie om hur förskollärare i mellersta Skåne arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö. Förskolans uppdrag är att låta barn vara delaktiga och ha ett reellt inflytande i verksamheten (Skolverket 2016). Då miljön har en stor påverkan i barns liv är det viktigt att barn redan från tidig ålder får vara med och påverka sin situation. Barn vistas i miljön och utvecklas i samspel med leksaker, material och möblering på förskolan, därav har miljön en stor betydelse för barns utveckling. Den fysiska inomhusmiljöns utformning kan påverka barn med att både öppna och begränsa deras möjligheter (Nordin – Hultman 2004).

1.1. Bakgrund

När vi fick läsa Nordin – Hultmans (2004) bok om ”Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande” under förskolläraryr utbildningens gång ökade intresset för detta område och därefter började vi spåna mer i ämnet. Vi fann ”Pedagogisk miljö i tanke och handling” (2016) skriven av Linda Linder där flera författare skriver varsitt kapitel om miljöns betydelse för barns utveckling och lärande. Några av författarna i boken tar upp sina egna erfarenheter och möten med den pedagogiska miljön i samband med barns delaktighet. Boken bjuder in till flera nya reflektioner i sitt eget förhållningssätt och en del frågetecken kommer upp om hur förskolläraren tar sig an uppdraget att arbeta med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö.

Utifrån tidigare erfarenheter har vi märkt att barns perspektiv och barnperspektiv är två begrepp som är svåra att balansera i verksamheten i förhållande till barns delaktighet. Begreppen kommer förklaras närmre i avsnitt 1.3. Att alla barn ska ha samma möjligheter att vara med i utformningen av förskolans miljö utifrån barns intresse och behov som läroplanen för förskolan lyfter (Skolverket 2016). Under verksamhetsförlagd utbildning har förskollärare påpekat vid reflektion tyckt barns perspektiv och barnperspektiv är

utmanande och svårtolkade i relation till barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö.

1.2. Begreppsdefinitioner

Här nedan kommer en begreppsdefinition för att läsare ska få en förståelse för begrepp som behandlas i studien. Författarna och begrepp som nämns nedan presenteras närmre i avsnitten 3 och 4.

Barns perspektiv - Den barnsyn som personalen i förskolan har påverkar hur man ser och bemöter barn i samspel (Johansson 2003). Det är viktigt att se barn som en medmänniska och lyssna till barns känslor och intentioner för att närma sig barns egna perspektiv (ibid.).

Barnperspektiv- Det skapas ett barnperspektiv när pedagoger strävar efter att få en förståelse för barns erfarenheter, avsikter och världsbild. Trots att begreppet är barncentrerat så behandlar de vuxnas objektivering av barn (Sommer, Pramling Samuelsson & Hundeide 2013).

Delaktighet - Delaktighet är ett begrepp som grundas i etiska ställningstaganden, vilket menas med att förskollärare ska skapa utrymme för att göra barns röst hörda. Å andra sidan är det även viktigt att de får rätten till att uttrycka sina åsikter och ta tillvara dem (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003).

Intersubjektivitet – Människor lever i en värld tillsammans med andra i en gemensam värld och det krävs ett samspel mellan varandra och med världen för att ta del av varandra (Lilja 2015). Intersubjektivitet grundas i att människan måste ha ett samspel med den levda kroppen och med världen för att det ska kunna fungera att upprätthålla en samhällsstruktur (Johansson 2016).

2. Syfte och forskningsfrågor

Det vi vill synliggöra i studien är hur förskollärare uppfattningar och erfarenheter av barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö. Förskollärarens syn på barn visar sig och påverkar hur förskolläraren arbetar med barns delaktighet och i mötet med barns tidigare erfarenheter och upplevelser. Samtidigt kommer de sociokulturella perspektivet sättas i relation till livsvärldsfenomenologin, då kommunikationen har en stor betydelse för samspel och för att få syn på förskollärarens förhållningssätt. Med vår studie vill vi bidra med nya kunskaper om hur man som förskollärare uppfattar och erfar att arbeta inom detta område. Forskningsfrågor som vi söker svar på:

- Hur arbetar förskolläraren med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö?
- Vad betyder barns delaktighet för förskolläraren i samband med utformningen av förskolans miljö?

3. Litteraturgenomgång

Här kommer vi kortfattat ta upp forskning och litteratur som är intressanta och relevanta för vår studie.

3.1. Barns perspektiv och barnperspektiv

Begreppen barns perspektiv och barnperspektiv är enligt ett flertal forskare och författare svårtolkade begrepp med flera infallsvinklar som går att tolka på olika sätt.

Vilken barnsyn vi själva har är av betydelse för att kunna närma sig barns perspektiv. Detta är något Johansson (2003) diskuterar vidare: vad barns perspektiv kan betyda i samband med en livsfenomenologisk ansats¹. Forskaren poängterar att det är vår egen barnsyn som påverkar hur vi ser på barn och detta är något Qvarsell (2003) håller med om. Samtidigt menar Qvarsell på att i vissa fall ligger barns uppfattningar av sig själv och livsvärld i grund till barns perspektiv. Å andra sidan poängterar Sommer m.fl. (2013) att barns perspektiv är när barn ses som subjekt i sin egen värld och förskollärares intentioner grundas på barns egna erfarenheter. Subjekt innebär att barn ses som kompetenta med egna erfarenheter, kunskaper och utför handlingar efter det (ibid.).

Johansson (2003) tar upp en annan viktig infallsvinkel i barns perspektiv, att se barn som medmänniskor i samspel och i ett helhetsperspektiv, men att utgångsläget är barns erfarenheter. Samtidigt är det också viktigt att lyssna till barns behov och intentioner. Detta är även något Halldén (2007) styrker då hon betonar att barns perspektiv handlar om att man tar tillvara på det barn berättar och visar i verksamheten. Däremot om den vuxne tillvaratar barns villkor och verkar för barns bästa talar man om barnperspektiv (Halldén 2007).

Barnperspektiv skapas när vuxna strävar efter att få en förståelse för barns erfarenheter och världsbild. När den vuxna når fram till en förståelse för de erfarenheter barnet bär med sig återskapas barns perspektiv. Begreppet barnperspektiv kommer representera vuxnas objektifiering av barn även om perspektivet är barncentrerat påpekar Sommer m.fl. (2013). Objektifiering av barn betyder att den vuxna tar över handlandet och barnet blir passivt (ibid.). Samtidigt är begreppet kopplat till den politiska arenan, vilket betyder

¹ Johansson (2003) förklarar livsfenomenologisk ansats som människors erfarenheter av och perspektiv på fenomenet som är i fokus av en studie.

att det uppmärksammas vilka konsekvenser det blir av olika politiska beslut eller vad för erfarenheter som existerar i de positioner barn tilldelas i ett bestämt samhälle (Halldén 2007). En annan definition på barnperspektiv är att man som vuxen i detta perspektiv anpassar sig och försöker få en insikt över vad barn i olika situationer upplever (Hundeide 2013).

3.2. Förskollärarens möjliggörande av barns delaktighet

I Lpfö 98/16 finns det riktlinjer som behandlar barns delaktighet och inflytande i förskolan miljö. Läroplanen kräver att förskolläraren ska möjliggöra så barn har rätt till att påverka sin egen situation genom sina tankar och åsikter (Skolverket 2016). Detta är något Johannesen och Sandvik (2009) diskuterar att barns delaktighet och inflytande i förskolan baseras på barns vilja. Många har tolkat begreppet delaktighet som att barn ska få vara med och bestämma, ta beslut och att det är knutet till vilja. Eriksson och Sandberg (2010) har funnit i sin studie om barns delaktighet att förskollärare upplever att barn känner delaktighet i sin vistelsemiljö och detta grundas på att barn är aktiva i miljön. När barn har ett samspel med material som finns i förskolans miljö, så kan förskolläraren via observation se om barnet nyttjar det eller inte. Eriksson och Sandberg (2010) kom också fram till att förskollärare kopplar barns delaktighet till att barn får vara med och bestämma vad som ska finnas och hur materialet ska användas.

En annan infallsvinkel som Johannesen och Sandvik (2009) argumenterar för är att delaktighet inte handlar bara om att vara med och ta beslut utan om att vara en deltagare i en gemenskap. När barn är delaktiga i en gemenskap har de möjlighet till att träna upp sin förmåga att lyssna på personer i sin omgivning och tillvarata andras åsikter. Engdahl (2014) diskuterar i sin avhandling hur barn i en gemenskap lär sig att ta hänsyn till andras tankar och åsikter på så att får de en förståelse för varandra. Forskaren tar även upp hur lätt barn kan bli begränsade i sin delaktighet av vuxna i deras omgivning, vilket leder till att det är viktigt att barns delaktighet synliggörs av förskollärare i utformningen av förskolans miljö (ibid.). Samtidigt krävs det av förskollärare att vara lyhörda till barn och tolka deras agerande och låta barns röster komma till tals för att kunna påverka sin egen situation. Genom att barns röster blir framförda och lyssnade på skapas möjligheten till att barn blir delaktiga och barn tas på allvar. Lyckas barns egna perspektiv bli bekräftade och en tillåtande attityd till barns delaktighet existerar skapas det möjligheter för barn att erfara och känna sig förstådda och delaktiga i sin livsvärld (Pramling Samuelsson &

Sheridan 2003). Det är svårt att dra en slutsats kring i och med alla barns olikheter och olika gruppdynamiker. Att förskollärarens roll i varje barngrupp ska vara medforskande och därmed lyhörd kring barns tankar och idéer om förskolans miljö. Detta är även något Emilsson och Johansson (2010) poängterar vikten av att förskollärare är lyhörd för barns tankar och åsikter för barn i förskolan lär sig att man ska respektera och ha förståelse för varandra, därav ska barn bli bemötta med samma respekt. Eriksson och Sandberg (2010) tar även upp i sin studie att barn är oftast positiva till att vara delaktiga i sin miljö i förskolan och vill kunna påverka.

3.3. Vår utgångspunkt i barns perspektiv och barnperspektiv

Det finns ett flertal tolkningar av barns perspektiv och barnperspektiv, men när man reflekterar över begreppen i olika sammanhang synliggörs begreppen tydligare i sin kontext. Under denna rubrik kommer vi synliggöra vad dessa två begrepp har för innebörd för vår studie om hur förskolläraren arbetar för barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö och vilken definition av begreppen som ligger i fokus.

Denna studien har Johansson (2003) definition av barns perspektiv som grund. Som vi har tidigare tagit upp i avsnitt 3.1 så är det av betydelse vad man har för barnsyn för att kunna närma sig ett barns perspektiv. Vilken barnsyn vi har spelar stor roll för hur vi bemöter barn, hur vi tar tillvara på barns intentioner, behov och intressen, hur vi talar och för oss i närheten av barn. För att närma sig ett barns perspektiv behövs det en medveten attityd från vuxna om sin barnsyn, för att kunna synliggöra barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö och tillgodose barn i sin vidare utveckling. För att kunna närma sig ett barns perspektiv gäller det att vara lyhörd observatör. Handlingar som barn visar i olika sammanhang kan tolkas till vad för meningens deras erfarenheter har i relation till deras handlingar och uttryck. Att vara en lyhörd observatör som vuxen ger möjligheten till att fånga upp dessa handlingar och uttryck, som grundas i barns intressen och erfarenheter.

Förskoleverksamheten grundar i stort sett hela sin verksamhet i barnperspektiv, ett så kallade barncentrerat perspektiv där barns intressen är viktiga för verksamheten. Inom forskning tittar forskaren på hur förskolläraren försöker närma sig ett barns perspektiv och tar tillvara på barns behov, tankar och ord och hur de kommer fram i verksamheten. Detta används för att senare kunna analyseras och reflekteras ställt emot både barn och

förskollärare, som leder till vilken förståelse man får för vilken barnsyn förskolläraren har och hur det påverkar förskollärarens tankar och handlingar. Hundeide (2013) lyfter Bråtens (2007) definition av barnperspektiv att som vuxen i detta perspektiv anpassar sig och försöker få en insikt över vad barn i olika situationer upplever.

I vår studie har vi tagit reda på hur förskollärare arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö och detta gör att vi stöter på olika förskollärares barnsyn. Vilket ledde till att vi behandla barns perspektiv och barnperspektiv i relation till barns delaktighet. Perspektiven återkommer hela tiden när förskollärare arbetar med barns delaktighet, därav tycker vi att det är viktigt att lyfta dem i detta sammanhang. I studien förhåller vi oss till Johansson (2003) och Hundeide (2013) definitioner av perspektiven när barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö studeras.

4. Teoretisk utgångspunkt

I studien har vi valt att fokusera på förskollärares erfarenheter, uppfattningar och livsvärldar. Sociokulturellt perspektiv och livsvärldsfenomenologi är de teoretiska utgångspunkterna för vår studie, där vi som forskare försöker få en förståelse och tolka förskollärares erfarenheter, uppfattningar och livsvärldar utifrån ett kvalitativt förhållningssätt (Johansson 2003). För förskollärare har också personliga livsvärldar, där deras erfarenheter och uppfattningar ligger till grund för kunskaperna som de besitter.

4.1. Livsvärldsfenomenologi

Johansson (2016) beskriver Merleau-Pontys (1962) teori om livsvärlden som att den botten i en enkel förbindelse mellan världen och människan. Hon fortsätter och förklarar livsvärlden som erfarenheter som återkopplas till olika händelser i livet. Livsvärlden benämns också som en upplevelsevärld då vi alltid är närvarande i våra upplevelser. Vi föds in i en livsvärld i samspel med en samhällsstruktur som redan existerar, och i en ömsesidig interaktion påverkas vi av varandra (ibid.).

Johansson (2016) tar också upp att Merleau-Ponty (1962) betonar att människans existens är intersubjektiv, vilket innebär att vi befinner oss i en värld vi delar med varandra. I samspel med varandra tar vi del av varandras erfarenheter, världar och anpassar oss, och grunden i vår existens är tillit. Möter man inte den andra som ett subjekt i ett ömsesidigt samspel kan tilliten brytas och det är ett medvetet val vi gör vid mötet med andra (Johansson 2005). Det är kommunikationen som fordrar en intersubjektiv värld.

Kroppen är bärande för våra upplevelser och erfarenheter och vi använder oss av våra sinnen, känslor, motorik och språk för att uttrycka oss och samspela med både världen och varandra (Johansson 2016). Samtidigt som människan har en interaktion med andra och har debatter om vad som är viktigt och mest väsentligt i samhället dagligen, skapar vi ändå mening i vår egen livsvärld, vi erfar och lär oss nytt hela tiden (ibid.).

Att ta tillvara på barns erfarenheter och barns egna perspektiv ligger till grund inom livsvärldsfenomenologin och detta är något Johansson (2005) betonar: om vi tar tillvara och arbetar med de erfarenheter och upplevelser barn besitter närmar vi oss barns perspektiv. Barnperspektiv innebär som tidigare nämnt att vuxna försöker sätta sig in i och tolka det som barnen i verksamheten finner intressant och använder sig av det i arbetet med barnen. Inom livsvärldsfenomenologin är interaktionen mellan medmänniskor en

viktig del, då man genom interaktionen kan dela med sig av sina erfarenheter och ta del av andras erfarenheter (Johansson 2016). När förskolläraren i verksamheten är i interaktion med barnen leder de till att hen kan få en uppfattning av de erfarenheter och intressen barnen bär med sig. Med dem i åtanke blir barn med sina erfarenheter och påvisade intressen delaktiga i utformningen av förskolans miljö.

Livsvärldsfenomenologisk ansats beskrivs som människors erfarenheter av och perspektiv på fenomen som är i fokus av en studie (Johansson 2003). Bengtsson (2005) påpekar att det krävs särskilda och sensitiva metoder för att fånga den kvalitativa komplexiteten då en livsvärld som forskning har sin utgångspunkt i att studera världen i sin verkliga form såsom människan i sin existerande form. När forskare ska bearbeta de insamlade materialet krävs det en viss försiktighet när materialet ska skrivas in i resultat. Försiktigheten krävs för att man inte ska förvränga, misstolka eller missa viktiga delar så sammanhanget blir fel i kontexten. Utgår forskaren från en livsvärldsansats krävs denna försiktigheten då de insamlade materialet är andra människors erfarenheter och uppfattningar som ligger till grund av deras livsvärldar. Livsvärldsansats har sin utgångspunkt i det fenomenologiska livsvärldsbegreppet som inrymmer en integrativ² syn på kropp och själ, objekt och subjekt, liv och värld. Med denna riktlinje skapas grunden för metodologiska val, vilket innebär val av metod och kunna styrka den med en teoretisk presentation samt valet kräver en motivering. Samtidigt styrs det också emot en humanvetenskaplig forskning som är riktad mot subjektivism och relativism. Detta ligger till grund för en mer mänsklig och sammanställd sanning i varierade former (Bengtsson 2005, Johansson 2003). Bengtsson (2005) skriver vidare att det är viktigt att leda forskningen med en öppenhet för livsvärldens pluralism och komplexitet av varierande egenskaper, betydelser och utsträckningar, men samtidigt kunna sätta ihop dem med varandra. Det gäller också att ha i åtanke att människan är uppbyggd av sinnlighet, känslor och socialitet och dess förhållningssätt till världen.

4.2. Sociokulturellt perspektiv

Lev Vygotskij grundade det sociokulturella perspektivet vilket innebär att barns utveckling sker i samband med social interaktion och det kulturella arvet. Han menar att i samspel

² Integrativ syn betyder i detta sammanhanget exempelvis att man ser i en helhet när man tittar på sambandet mellan kropp och själ när forskaren har en livsvärldsfenomenologisk ansats.

med varandra och artefakter påverka människans inre tänkande. Strandberg (2006) betonar att Vygotskij kallar det för psykologiska processer som kan kortfattat förklaras med att tänkandet och språket är de två viktigaste verktygen för att kunna utvecklas. Alltså är samspelet viktigt för att kunna föra en inre dialog med sig själv som ger en förståelse för sin egen livsvärld och sin omvärld. Det handlar om vad människan gör och inte vad ”som finns i huvudet” som spelar roll enligt Vygotskij (Strandberg 2006).

Det kulturella arvet är också en bidragande faktor i utvecklingen, verktyg som människan använder sig av i samhället bär med sig historia från vår egen kultur. Människan behöver verktyg för att kunna samspela. Elfström m.fl. (2014) beskriver att människan befinner sig i ständig förändring och blivande i ett kulturellt sammanhang med kamrater, i familjen och i samhället i stort. Vygotskij talar om att människan lär sig i alla situationer oavsett om det är konstruerade för att man ska lära eller om de är i det kulturella sammanhanget.

Strandberg (2006) diskuterar om att aktiviteter är ett nyckelord det vill säga aktiviteter som leder till lärande och bidrar till utveckling. Tre huvudpunkter är:

- Sociala som handlar om interaktion med andra i olika situationer.
- Medierade framträder i barnets aktiva och gemensamma interaktion i den kultur som äger rum med hjälp av artefakter.
- Situerade innebär att aktiviteter sker i särskilda situationer som kulturella kontexter, rum och platser.

”Mediering” är ett centralt begrepp inom det sociokulturella perspektivet. Begreppets innebörd är att människan inte har en omedelbar kontakt med omvärlden utan tar hjälp av fysiska och intellektuella eller språkliga redskap (Säljö 2000). Enligt Säljö (2000) påverkar dessa redskapen varandra i människans sociala processer och är som ett hjälpmedel för att göra omvärlden betydelsefull. Samtidigt förmedlar de kommunikativa redskapen kunskap. Kommunikationen är en avsevärd del av lärandeprocessen i det sociokulturella perspektivet (Säljö 2000. 2005; Vygotskij 1978). Ahlskog – Björkman (2014) tar upp Säljös (2000) förklaring på appropriera kunskap som innebär att människan utbyter kunskaper med varandra i samspel. När människan har bekantat sig med nya sociala sammanhang och fått en förståelse för hur dem fungerar använder människan sina tidigare erfarenheter som medel för att kunna handla eller samspela (Ahlskog – Björkman 2014).

Kommunikation och språkanvändning är två centrala delar i ett sociokulturellt perspektiv och består av en länk mellan omgivningen och barnet. När barn använder sig av kommunikation i leken, som barnet blir delaktig i, skapas en förståelse för hur människor i omgivningen tolkar och förklarar händelser. I språket finns de bestämda uttryck, benämningar och innebörder som barnet tar till sig och använder sig sedan av för att kunna samspela med andra (Säljö 2000). Säljö (2000) förklarar att barn tänker via och med de intellektuella redskapen i beskaftenhet av verbala uttryck som de har tagit till sig och stött på i samspel med andra. Han diskuterar vidare att människan lever på lånade kunskaper och vetanden från varandra. Det krävs att tänka för att behärska och lära sig språket, däremot krävs det att lära sig tänka innanför ramen som finns i den levda kulturen och den samhällsliga gemenskapen (ibid.).

Kunskaper och förmågor från de insikter och tillvägagångssätt som redan existerar i ett samhälle får vi ta del av genom samspel med andra människor. I kollektiva verksamheter kan människan ta del av varierande intellektuella och praktiska redskap och i ett samspel med andra kan vi nyttja de möjligheter naturen har gett oss, för att utveckla förmågor (Säljö 2000). Tidigare generationers erfarenheter och insikter finns i dessa redskap och verksamheter vilket nyttjas när människan använder redskapet. Säljö (2000) trycker på att i dessa processer är samspelet mellan människor en avgörande faktor. I kommunikationen förs de vidare till nästa generation vilket är en grundtanke i ett sociokulturellt perspektiv (ibid.).

5. Metod

Här nedan presenterar vi hur vi har gått tillväga och vilka metoder vi har använt oss av för att kunna genomföra vår studie. Det framkommer även hur vi bearbetar vårt insamlade material och hur vi förhåller oss till forskning, litteratur och teorier när resultat och analysen skrivs fram.

5.1. Kvalitativ metod

En kvalitativ metod passar vår studie då vi vill skapa en djupare förståelse för hur man som förskollärare arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö och det blir möjligt med en intervju. Eftersom vår studie berör förskollärarens arbetssätt, erfarenheter och tankar så känns det inte passande med kvantitativ studie. I en kvantitativ studie använder forskaren oftast statistik och mäter svaren från informanterna, men som tidigare nämnt vill vi få en djupare förståelse och därav anser vi att intervjuer är det rätta tillvägagångssättet. Kvalitativ metod är ett sätt att få en djupare förståelse av de fenomen man undersöker, och sätter sig in i de valda områdets perspektiv (Magne Holme & Krohn Solvang 1997). Med hjälp av en kvalitativ metod så kommer vi få en större förståelse för hur förskollärare arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö.

5.2. Semistrukturerade intervjuer

Denscombe (2009) betonar att intervju är en kvalificerad metod för att forskaren ska få ta del av åsikter, känslor, uppfattningar och erfarenheter kring det valda forskningsområdet. Detta ligger till grund för vårt val att ha semistrukturerade intervjuer vilket innebär att forskaren har huvudfrågor, och baserat på informantens svar ställs det följdfrågor. Det gäller att forskaren har koll på informantens kompetenser och erfarenheter så inte svaren svävar iväg och inte har någon relevans till studien, vilken kan vara till nackdel. Fördelen med semistrukturerade intervjuer är att informanten känner sig trygg under intervjun och det blir mer som ett vanligt samtal än förhör (Denscombe 2009).

Det är viktigt som forskare att förbereda informanterna på intervjuens syfte och ramar in de innan start. Denscombe (2009) skriver att svarsfrekvensen blir mer djupgående och bättre om informanterna får förfrågan och blir informerade om medverkan på förhand. Svårigheter forskaren kan stöta på är att om hen styr intervjun kan det leda till att åsikter, erfarenheter och informantens tankar inte kommer fram och att forskarens egna

värderingar påverkar informantens svar (Magne Holme & Krohn Solvang 1997). Det krävs att vi är konsekventa i intervjuerna, uppkommer de en situation där våra åsikter kommer fram eller värderingar så kommer vi skriva ner dem och diskutera när intervjun är slut.

5.3. Gå-turer

En metod som vi har använt oss av i studien är gå – turer, vilket innebär att informanterna kommer få besvara frågor samtidigt som vi tittar på förskolans miljö. Under intervjun kommer informanten få delge deras tankar om hur de arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö. Nackdelar som kan uppstå med en gå - tur är att vi kan tappa viktiga delar av informantens svar och för att minimera denna risk kommer gå - turerna att spelas in, om tillåtelse ges från informanterna som deltar i studien. Gå - tur används med fördel på så sätt att forskaren får en inblick på hur det som studeras uppfattas och används av de personer som interagerar dagligen med dem (Änggård 2015).

5.4. Urval

I studien används ett subjektivt urval vilket innebär att forskaren har erfarenheter om det valda området sedan tidigare och därav väljer personer utifrån deras relevans till studien (Denscombe 2009). Vi har medvetet valt ut fem stycken förskollärare från förskolor i mellersta Skåne i vår studie, för syftet är att få kunskaper om förskollärarens syn på barns delaktighet i samband med utformningen av förskolans miljö. Valet av antalet informanter är vi medvetna om kan skapa en ofullständig bild av en större enhet av förskollärares arbete med barns delaktighet i förskolans miljö. Detta har lett till att vi har ansträngt oss med att välja förskolor med olika miljöer för att få ett så brett resultat som möjligt. De förskolor vi besökte hade vi erfarenheter av sen tidigare och var någorlunda medvetna om förskolornas miljö. Tre av de fem förskollärarna som intervjuades jobbade på utvidgad avdelningen och de andra två jobbade på storbarnsavdelning.

5.5. Genomförande

I början av studien ringde vi förskolechefer i mellersta Skåne och skickade även ut missivbrev till de som ville medverka i studien (se bilaga 1). Förskolecheferna använde även missivbrevet till att göra en förfrågan till förskollärarna om de ville medverka i studien. Det finns två anledningar till att vi valde först att ringa innan missivbrevet

skickades ut. En av dem var för att det pågick inskolningar på en del förskolor och den andre var för att någon förskola genomgick en renovering i det valda området. Som följd av våra samtal och missivbrev har ett flertal av förskolorna velat medverka i studien, och på grund av detta har vi begränsat det till att intervjua en förskollärare per förskola. När vi endast intervjuar en förskollärare på en hel förskola kan hen ge sin åsikt om hur de arbetar med barns delaktighet i utformningen av miljön. Problematiken med detta är att en annan förskollärare i samma arbetslag kan ha ett annat synsätt på hur de går tillväga i sina arbetssätt. I intervjuerna gällde det för oss att vara konsekventa och använda individuella frågor till informanten och formulera frågorna utifrån hela arbetslaget för att minimera risken av denna problematik.

Vi har kombinerat semistrukturerade intervjuer och gå - turer, detta för att anpassa oss efter verksamheten och vad de hade för möjligheter. Valet av kombinationen var även för att vi ville få ett helhetsperspektiv i studien, både ta reda på förskollärarens uppfattningar om att arbeta med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö samt om avdelningen speglade förskollärarens svar på våra frågor. Olyckligtvis hade bara en av fem förskollärare möjlighet till att genomföra en gå - tur, detta för att förskollärarna kände att de kunde störa den övriga verksamheten och pågående renoveringar. Gå - turen utgick naturligt ifrån tamburen och runt i avdelningens miljö. Förskolläraren ledde oss runt och svarade på våra frågor.

Intervjuerna har spelats in med hjälp av ljudupptagning och detta gjorde vi för att minimera risken att missa något svar från informanten. När vi bara antecknade fanns det en risk att vi inte hann med att skriva ner allt som informanten sa, därav valet att använda ljudupptagning.

5.6. Helhetsanalys

Helhetsanalys är en analysmetod som forskaren använder sig av för att se en helhet av den insamlade informationen. Magne Holm och Krohn Solvang (1997) beskriver att inom denna analysmetod fokuseras det på specifika teman och problemområden. En helhetsanalys delas in i tre olika faser som forskaren går igenom när det insamlade materialet ska analyseras vilket leder till att materialet blir grundligt bearbetat. Den första fasen är att man väljer ut tema och problemområde, i andra fasen kommer man fram till vilken eller vilka forskningsfrågor som ska besvaras och i tredje fasen bearbetas och

analyseras det material som samlats in (Magne Holm & Krohn Solvang 1997).

Fas ett för oss var att vi fann ett problemområde i hur förskollärare arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö, samt vilken relation barns perspektiv och barnperspektiv har till barns delaktighet. Fas två har varit en del som vi har arbetat med genom hela studien, forskningsfrågorna blev mer synliga efter vi skrev fram vårt resultat och analyserade det insamlade materialet. Forskningsfrågorna lyder såhär: Hur arbetar förskolläraren med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö, vad betyder barns delaktighet för förskolläraren i samband med utformningen av förskolans miljö och hur viktigt anser förskollärare att samspel är för att ta reda på barns erfarenheter och intentioner i relation till utformningen av förskolan miljö. Den tredje och sista fasen har transkriberats då vi använde oss av ljudupptagning under intervjuerna. Därefter läste vi igenom intervjuerna tillsammans och markerade väsentliga delar av dem. Efter dessa moment valde vi att lyssna ytterligare en gång på ljudfilerna för att se så vi hade uppfattat informanternas svar rätt. Genom att lyssna flera gånger på ljudfilerna gjorde att vi kunde se en helhet av studien och på så sätt blev det lättare att skapa teman. Men först valde vi att klippa ut dem väsentliga delarna som var markerade och sen ge dem informantsnummer för att veta vem som var vem. De valda teman är sammanfattande ord som återkommer och speglar ett resultat på våra forskningsfrågor. Processen tog tid innan vi var helt nöjda med dem sammansatta orden som utgör temana, men tillslut kom vi överens.

5.7. Etiska ställningstaganden

Vetenskapsrådet (2002) beskriver att de är fyra riktlinjer som ska följas av forskare, första riktlinjen är informationskravet där forskaren ska ge informanten information om vad deras medverkan innebär. Informationsbrevet ska också innehålla att deltagandet är frivilligt, vad det är för villkor som finns och vara tydlig med att det går att avbryta sin medverkan. I missiv informerades förskolecheferna och förskollärarna om studiens syfte, att de har möjlighet till att avbryta sin medverkan om så önskas och hur de i studien kommer att förbli anonyma. Samtyckeskravet är nästa riktlinje och den innebär att de som medverkar ska ge sitt samtycke till att vara med. En medgivandeblankett har alla parter som deltar i studien fått ta del av och skrivit under, i denna blankett stod det mer ingående om vilka metoder vi tänkte använda (se bilaga 2). Tredje riktlinje är konfidentialitetskravet som innebär att alla personuppgifter har behandlats på så sätt att

de medverkande inte går att identifieras. För att kunna uppfylla konfidentialitetskravet har vi använt oss av ett USB för att minimera risken för icke berörda parter. När studien var färdig raderades all samlad empiri. Nyttjandekravet är sista riktlinjen som innebär att all insamlade data enbart får användas i forskningssyfte av undersökningen som görs. All information som var insamlat var endast tillgängligt för oss under hela studien.

6. Resultat

Under denna rubrik redogörs vårt resultat med hjälp av citat som kommer att kategoriseras och i avsnitt 7 analyseras med hjälp av litteratur och tidigare forskning. Intervjufrågorna i sin helhet finns att se i bilaga 3. Informanterna kommer att nämnas som förskollärare A, B, C, D och E.

6.1. Förskollärares definitioner av barns perspektiv

I de följande rubriker redogör vi förskollärarnas definitioner av barns perspektiv och barnperspektiv, även hur de förhåller sig till begreppen i relation med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö.

Sammanfattning av förskollärarnas definitioner av barns perspektiv är att som förskollärare har man i uppdrag att utgå från barns intresse och se ur barns ögon.

Barns perspektiv innebär för mig att man ska titta utifrån barns ögon, sätta på sig glasögonen som man använder för att titta på det barnen ser.

(Förskollärare C)

Barns perspektiv, men det är väl hur barn ser på saker och ting.

(Förskollärare B)

Man ser genom barnens ögon på nått sätt.

(Förskollärare A)

För mig betyder barns perspektiv att ta del av barnens erfarenheter, åsikter och tankar.

(Förskollärare D)

Förskollärare B sa något som verkligen beskrev barns perspektiv i samband med både förskolans och förskollärarens roll:

Verksamheten inte bara ska styras av vad vi vuxna tycker och vad vuxna vill. UTAN att barns röst ska bli hörd.

När vi tittar vidare på förskollärare B:s intervju ser man tydligt hur hen försöker närma sig barns perspektiv. Förskolläraren beskriver utförligt vid flera tillfällen i intervjun att för att ta reda på vad barnen vill göra, hur de vill att miljön på avdelningen ska se ut och få veta vad för tankar och erfarenheter de besitter sedan tidigare så talar de med barnen.

Förskollärare B lägger stor vikt vid att barn ska utveckla tillit till sin egen förmåga och att det är oftast de stora barnen som har lättare för att uttrycka sig. Detta leder till att de

lyfter de yngre barnen som inte är verbala på så sätt att de får visa hur de vill ha det i miljön, utefter deras egna förmågor. Genom att de får ta del av lättare material, leksaker och peka vart de skulle vilja ha saker och ting placerade. Förskollärarens förhållningssätt närmar sig hela tiden barns perspektiv genom bland annat att låta barnen vara med på sina egna villkor, och är där barn som inte vill vara delaktiga vid några tillfällen så behöver de inte. Samtidigt lyfter hen att barnen på avdelningen är väldigt medvetna om att de alltid får vara delaktiga i beslut som rör verksamheten. Följande citat ger ett tydligt exempel på hur förskollärare B arbetar med barns perspektiv i förhållande till delaktighet i utformningen av miljön:

...//...jag tycker det är viktigt när barn har ett förslag och man liksom säger att det inte funkar, att vi inte kan ha till exempel bänken vid fönstret, att man förklarar varför man inte bara säger nej, det funkar inte att göra som du vill. Utan man förklarar att vi inte kan ha bänken framför fönstret som ni vill för att det är någon som kan trilla och slå i huvudet, var vill ni ha den istället?

I citatet syns det att kommunikation och ett ömsesidigt samspel med barnen är en viktig aspekt för förskollärare B, det är även fler av informanterna som indikationer på detta, att det krävs samspel för att kunna närma sig barns perspektiv. Det framkommer också ett flertal gånger i intervjuerna att det är viktigt att förklara för barnen varför man ibland inte kan göra som de vill och inte bara säga att det inte funkar.

6.2. Förskollärares definitioner av barnperspektiv

I följande citat kommer ni kunna läsa tydliga definitioner av barnperspektiv.

Barnperspektiv innebär mer för min del att man gör det man tror är bäst för barnet.
(Förskollärare E)

Barnperspektiv är när vuxna försöker förstå barns perspektiv.
(Förskollärare C)

De är hur en vuxen ser vad som är bäst för ett barn genom sina egna ögon. (Förskollärare D)

När man tittar på citaten kan man se att förskollärarnas tolkningar av båda begreppen har en viss relation till varandra, att det hela handlar om vad för syn man har på barn, och därav kan begreppen vara svåra att få grepp om i förhållande till barns delaktighet. Därav krävs det av förskollärare att problematisera och reflektera över sin relation med de aktuella begreppen för att kunna göra dem verksamma.

Betydelsen av begreppet barnperspektiv kan vara svårtolkat för många förskollärare och det har vi fått stöta på under våra interjuver. En del förskollärare kände att begreppet är ett förhållningssätt som bör sammanflätas med barns perspektiv för att det ska bli en så bra miljö för barnen som möjligt att vistas i. Detta menar då till exempel förskollärare A på med att:

För alltid vet ju inte barnen sitt egna bästa, asså man får ju ändå hoppas att vi vuxna vet barnens bästa.

Det förskolläraren menar är att man som vuxen ska låta barnen ge sina uttryck men att i slutändan är det den vuxne som vet vad som är bäst för barnet i visa situationer. Samtidigt är det viktigt att inte glömma att se till barnets intentioner, erfarenheter och barns perspektiv. Å andra sidan ser Förskollärare A att barnperspektiv tar en större plats i miljöns utformning än vad ett barns perspektiv gör, följande citat redogör förskollärarens tankar kring detta:

...//... då tycker jag ur ett barnperspektiv för att det var som jag sa med där med spisen ...//... dem visar på ett sätt att dem inte vill ha den där genom att inte använda de, så jag tänker att observera barnen mycket så man vet vad dem vill.

När vi reflekterar över förskolläraren As svar synliggörs det att hen har ett barnperspektiv i åtanke men i sin handling försöker närma sig ett barns perspektiv. Förskolläraren försöker närma sig ett barns perspektiv genom att observera barnen och på sätt ta del av deras intressen och behov för att kunna göra förändringar i förskolans miljö.

Förskollärare D har någorlunda samma svar som förskollärare A, då hen tycker att man måste ha ett barnperspektiv för att kunna närma sig ett barns perspektiv. För som förskollärare ska vi sträva efter ett förhållningssätt där vi ser till barnets behov och intresse för att kunna forma den dagliga verksamhetens helhet. För att kunna närma sig ett barns perspektiv krävs det olika tillvägagångssätt för att kunna få en förståelse för varje barns egna perspektiv och några tankar kring detta lyfte förskollärare D:

Att se till varje barns värld där dem har sina tankar, funderingar och ta del av dem genom att till exempel fråga barnen. Har inte barnet någon talförmåga så gäller det att observera och fånga barnet i olika sammanhang för att ta reda på barnets intressen.

6.3. Förskollärares syn på barns delaktighet

Det är fem förskollärare som har fått frågan: vad innebär delaktighet för dig? Generellt i det stora hela hade förskollärarna snarlika beskrivningar på begreppets innebörd och det framkom i svaren att delaktighet innebär att barnen får vara med och bestämma på sina egna villkor och nivåer. Samtidigt fanns där meningsskillnader i förskollärarnas tolkningar av begreppet. Här nedan kommer vi presentera några relevanta citat:

För mig innebär ju delaktighet att barnen får vara med att bestämma, att dem vet att dem får vara med och bestämma.

(Förskollärare B)

Ja det är ju att barnen får lov att bestämma fast att ibland kanske inte ens vet om att dem bestämmer.

(Förskollärare A)

Utifrån dessa citat kan vi se att förskollärarna beskriver som tidigare nämnt att barnen får vara med och bestämma vilket knyts till delaktighet för dem. Men där finns vissa små skillnader, då förskollärare B påpekar att barnen vet om att de får vara med och bestämma. Samtidigt uttrycker förskollärare A att barnen kanske inte alltid är medvetna om att de får vara med och bestämma.

Förskollärare B diskuterar vidare om barns delaktighetens betydelse i utformningen av förskolans miljö på följande sätt;

Barnen hjälper till att ändra miljön, kanske vi vuxna som har huvudled liksom ta besluten och så, men absolut får barnen liksom komma med idéer och hjälpa till.

Det är även något som syns i andra förskollärares svar, att barn får vara delaktiga inom de ramar som skapas av förskollärarna. Det visas i följande citat;

Delaktighet betyder att barnen också ska vara med och bestämma i verksamheten. Men samtidigt måste man ha riktlinjer till barnen för att inte dem ska sväva iväg.

(Förskollärare E)

Delaktighet är ett stort begrepp och vi vill såklart att barnen ska vara med och utforma så mycket som möjligt det går. Äh men vi måste tänka på att styra dem rätt så det inte blir helt fel.

(Förskollärare D)

6.4. Barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö

På vilka sätt får barn egentligen vara delaktiga i utformningen av miljön? Synliggörs den för barnen av förskollärarna? Får alla barn lika villkor vid delaktighet? Detta är tankar

som dök upp när vi läste igenom och gjorde teman av våra intervjuer och fann en del svar i dem. Styrdokumentet genomsyras av att barn ska få vara delaktiga och ha inflytande i verksamheten på sina egna villkor och utefter möjligheter som förskolläraren ska sträva efter att skapa. Följande citat visar på vilka sätt barn får vara eller inte vara delaktiga:

...//...barnen asså de ska vara med, de hjälpte till att bära ut grejer och sätta in grejerna. Och bestämma vad grejerna skulle stå därinne åh hjälpa till att sätta upp speglarna å de var väldigt delaktiga.
(Förskollärare B)

Delaktighet innebär för mig att alla barn får vara delaktiga på sin egen nivå och utifrån sina egna förutsättningar.
(Förskollärare C)

Citaten belyser att dessa två förskollärarna närmar sig barns perspektiv på så sätt att de har en tillåtande attityd till att barn ska vara delaktiga, genom att barn faktiskt är med och utformar förskolans miljö. Samtidigt att de ser till att barnen är delaktiga efter sin egen förmåga och nivå. Vilket i sin tur leder till att barnen känner sig bekräftade och förstådda i sin livsvärld. En av förskollärarna började reflektera över deras sätt att arbeta fram barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö, följande citat visar tydligt hur hen blev fundersam:

Nää där är vi faktiskt dåliga. För ääh nää de var faktiskt dåligt, de skulle vi faktiskt gjort mer. De är ju vi som ändra om.
(Förskollärare A)

Frågan som ställdes till förskollärarna löd hur tillåtande är ni att låta barnen vara delaktiga i utformningen av förskolans miljö, ge gärna exempel på hur? Som citaten visar har förskollärarna olika tillvägagångssätt och ser barns delaktighet på olika sätt när det gäller utformningen av förskolans miljö. Samtidigt vill vi lyfta förskollärare A genom att hen fortsatte och förklarade vidare att barnen inte påvisa att dem ville vara delaktiga.

De är ju väldigt intresserade av pussel, och jag köper in mer pussel och tar fram mer pussel eller vad de kan va. För de säger inte jag vill ha mer pussel, asså att de inte ber om saker utan de kör bara på. Det är deras sätt att vara delaktiga på.
(Förskollärare A)

Med detta citat synliggörs andra tillvägagångssätt hur barn kan vara delaktiga i miljön, det vill säga vad barn är intresserade och har behov av, att förskollärare A är observant på vad barn är intresserade av och ger möjligheter till att utvecklas inom sina intressen.

6.5. Analys av resultat

I livsvärldsfenomenologin behandlas begrepp som livsvärld, intersubjektiv, tillit och samspel (Johansson 2006, 2016). Dessa begrepp går att urskilja i resultatdelen på så sätt att förskollärarna använder sig av samspel för att kunna ta del av barns erfarenheter och avsikter för att närma sig deras livsvärldar. När förskollärarna närmar sig barns livsvärld, närmar de sig barns perspektiv, då barns perspektiv ligger grund till livsvärldsfenomenologin (ibid.). I ett sociokulturellt perspektiv behandlas även samspel, och har en snarlika förklaring och betydelse som i livsvärldsfenomenologi. Samspel är en central del av en människas liv, då människan utvecklas i samband med social interaktion (Strandberg 2006). Förskollärarens uppdrag är att skapa möjligheter i verksamheten för barn att delta i olika former av sociala sammanhang där de tränar upp sin förmåga att samspela. Samtidigt behövs det hjälp av fysiska, intellektuella och språkliga redskap för att kunna samspela. Detta är något Säljö (2000) diskuterar om hur redskapen kan påverka i sociala processer och är som ett hjälpmedel för att förstå både sin egen livsvärld och omvärlden.

När vi analyserar våra resultat kan vi se att förskollärarna försöker ta del av barns livsvärldar genom olika tillvägagångssätt. En del förskollärare anser att det är lättare att samspela verbalt och andra förskollärare tycker det ger mer att observera barn för att ta reda på deras intentioner och erfarenheter. När barnet blir observerat av förskolläraren kan barnets tolkningar av händelser och nyvunna kunskaper synliggöras, förskolläraren kan även ta del av detta i leken (Säljö 2000).

Som tidigare har diskuterats i avsnitt 4.1. betonar Johansson (2003) att förskollärarens barnsyn har av betydelse för hur man närmar sig ett barns perspektiv. Med detta menar hon på att vår barnsyn påverkar hur vi ser på barn och synliggörs när förskolläraren möter barn i ett ömsesidigt samspel. Vi lever i en gemensam värld, samtidigt som alla har en egen livsvärld där våra erfarenheter och uppfattningar ligger till grund för hur vi förhåller oss till samspel med andra. Intersubjektiv är ett begrepp som förklarar hur vi i samspel med varandra kan ta del av varandras tankar, värderingar och erfarenheter för att kunna bygga upp en ömsesidig tillit (Arnér & Tellgren 2006; Johansson 2016). Appropriera är ett begrepp inom de sociokulturella perspektivet som kopplas samman med samspel, vilket betyder att i ett samspel utbyter människor kunskaper med varandra (Ahlskog – Björkman 2014).

Förskollärare har också personliga livsvärldar, där deras erfarenheter och uppfattningar ligger till grund för kunskaperna som de besitter. Det synliggörs i resultatet att förskollärarna har olika metoder att använda beroende på barngrupp, sammanhang och förskollärarens egna erfarenheter. De kunskaper och erfarenheter förskolläraren besitter framhävs i hur de ser på barn, som i sin tur har betydelse för ett barnperspektiv. Förskollärares förståelse för barns erfarenheter, intentioner och uppfattningar förstärker perspektivet (Sommer m.fl. 2013, Qvarsell 2003). I resultat har samtliga förskollärare definierat perspektivet på så sätt att det är vad vuxna tror är bäst för barn och återspeglas i förskollärarens samspel med barn.

Förskollärarnas definitioner i resultat på barns delaktighet är att barn ska få vara med och bestämma både i verksamheten och i utformning av förskolans miljö. Detta behandlar Johannesen och Sandvik (2009) på så sätt att det är viktigt att barns delaktighet syns i utformningen av förskolans miljö för att skapa medvetenhet hos barn. Vilket kopplas till Arnér och Tellgren (2006) som problematiserar delaktighet som ett aktuellt begrepp i samband med barns relation till förskollärare. Begreppet delaktighet tar stor plats i Lpfö 98/16 och förskolläraren har strävansmål att arbeta kring som behandlar begreppet. Strävansmålen ligger till grund att förskollärare ska ge möjligheter för barn att få rätten till att påverka sin egen situation och med stöd kunna ge uttryck för sina behov och intressen (Skolverket 2016).

Barn vill inte alltid vara delaktiga och påverka sin situation och detta lyfter Johannesen och Sandvik (2009) att barns delaktighet grundas i deras egen vilja. Detta lyfts också i resultatet, att barn inte alltid vill vara med och delta, vilket leder till att förskolläraren ska inte ska känna pressen att alla barn alltid ska vara med och delta i allt. Barn är inte bara delaktiga i samspel med andra om hur förskolans miljö ska utformas, då barn är också delaktiga när de är aktiva i miljön (Eriksson & Sandberg 2010). Då barn nyttjar artefakter som finns tillgängliga i den rådande miljön, på dem sätten barn har tagit till sig och lärt sig artefakterna ska användas på. Barnet föds in i ett samhälle som redan är konstruerat med normer och värderingar som lever i redskap, leksaker och annat. Tidigare generationers erfarenheter och insikter finns inplanterade i dessa redskap vilket är artefakter (Säljö 2000). En av förskollärarna påpekade i intervjuerna att inte bara säga nej utan förklara varför det inte funkar som barnet vill. Att i samspelet utbyta kunskaper, intentioner och känslor för att få en förståelse för varandra.

I stora drag kan vi se att i ett samspel eller vid en observation kan förskolläraren ta del av barns tankar, erfarenheter och avsikter med sina handlingar med materialet som finns tillgänglig. Därefter kan även förskolläraren se och tolka om barn är i behov av annat material eller förändringar i utformningen av förskolans miljö.

7. Diskussion

I denna del har vårt resultat diskuterats i ett större sammanhang i löpande text med utgångspunkt i tidigare forskning, studiens syfte och styrdokument och de forskningsfrågor vi haft under studiens gång. Forskningsfrågor vi har undersökt i vår studie är följande:

- Hur arbetar förskollärare med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö?
- Vad betyder barns delaktighet för förskolläraren i samband med utformningen av förskolans miljö?

Hur barns intresse och behov tas till hänsyn av förskollärare visas i barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö (Eriksson & Sandberg 2010). Känner barn sig sedda och hörda så får dem känslan av att dem blir bekräftade vilket leder till att dem känner mer lust till att delta. I resultatet framgår det att samtliga informanter tycker det är betydelsefullt att vara närvarande för barns intentioner och intressen för att kunna forma verksamheten utifrån barns perspektiv. Samtidigt framkommer det även att det finns olika metoder för att ta reda på detta och informanterna lyfter dessa metoder dem använder sig av som skapar möjligheter för barn ska få vara delaktiga. En del av dem använder sig av att observera, speciellt icke-verbala barn och andra tyder på att ha ett ömsesidigt samspel med barn skapar en större förståelse för hur barn vill forma förskolans miljö. Det framkommer även i informanternas svar att i samband med utformning av förskolans miljö får barn vara med och vara delaktiga på så sätt att barnen får bestämma var saker ska vara och vad som behövs eller fattas för att tillgodose deras behov och intressen. Exempel på hur barns delaktighet kan synliggöras genom att alster som barn har tillverkat eller hänger i ögonhöjd till barnen eller att leksaker och annat material är lätt tillgängligt för barnen. Vi kopplar det till Eriksson och Sandberg (2010) där dem betonar vikten av att möjliggöra för barn att delta på sina egna villkor.

Ur informanternas svar framgår det även att barns idéer om förändringar i miljön tas tillvara på och att dem får hjälpa till att förändra. Å andra sidan att det är de vuxna som tar de slutgiltiga besluten. Däremot är det av betydelse att förklara för barn varför de inte alltid funkar att ha det som de vill, att ge en förklaring och behandla dem som medmänniskor och respektfullt. Detta kopplar vi till vad som står i Lpfö 98/16, att förskollärare i förskolan ska hjälpa barnen att utveckla sin empati och omtanke för

varandra. Att varje barn ska ha möjlighet till att få reflektera över, dela och stödjas i sina tankar och funderingar (Skolverket 2016). Infomanterns avsikt med detta är att visa barn att hen har sett och hört barnet men på ett respektfullt tillvägagångssätt förklarar varför de inte fungerar att forma förskolans miljö efter barnets vilja. Detta förmedlar empati, respekt och ger en möjlighet för barn att reflektera över sina egna sätt att bemöta andra samtidigt utvecklas en förståelse hos barnet för andras perspektiv. När barn får en förståelse av värdet av sina egna och andras åsikter när de har möjligheter att höra andras perspektiv på olika saker ting skapas empati och respekt (Emilson & Johansson 2010).

Under utformningen av miljön på förskolan uppkom samspel och i ett samspel tar man del av varandras tankar och funderingar, vilket leder till att man tillsammans kommer fram till en utformning som passar inte endast en individ utan hela barngruppen. I detta sammanhanget som vi har lyft i både avsnitt 6 och 7 om att barn inte alltid kan få som dem vill, så krävs det också av informanten att ge en förklaring till barnet om varför det inte alltid funkar på deras sätt utan kanske i stället får dem göra på ett annat sätt eller på ett annat barns sätt. Detta leder senare vidare till att barn skapar empati och respekt för varandras åsikter och tankar kring delaktigheten i verksamhet i ett helhetsperspektiv.

Informanterna hävdar också hur viktigt samspelet är för att ta del av varandras perspektiv. Detta kopplar vi till Johansson (2003, 2016), där hon lyfter att i mötet och interaktionen med andra skapar vi en förståelse för andra människor. Å andra sidan är inte bara kommunikation ord som sägs, utan det är också den andres existens, tonfall och ansiktsuttryck som i sin stora helhet ger andra människor en tolkning av andra människors tankar och sätt att vara på (ibid.).

Skapar förskolläraren redan från start en bra relation, ett ömsesidigt samspel med barnen skapas det förutsättningar för barnen att känna sig bekväma med sina möjligheter till att vara delaktiga. Det är viktigt att förskollärare bekräftar och förklara för barn vad vi gör och varför. Det är extra viktigt att förklara varför det inte går att placera ett föremål på ett visst ställe efter barnets önskemål, om det skulle förekomma risker med den valda platsen för föremålet. Genom att förklara får barnen en förståelse för att det inte alltid går att göra som man önskar. I vår studie har vi kommit fram till att förskollärarens barnsyn påverkar barns möjligheter till delaktighet i utformningen av förskolans miljö. Vi har även kommit fram till att samspelet är en stor bidragande faktor när det kommer till vilka möjligheter som synliggörs för barnen.

I vår analys och resultat kan man utläsa att det finns olika metoder för att kunna göra barn delaktiga och att det finns olika faktorer som påverkar barns möjligheter till att vara delaktiga. En faktor är att varje barngrupp är olik, en metod som funkar i en barngrupp behöver inte fungera i nästa barngrupp. Lika så gäller det inom arbetslaget, en metod som fungerar för det nuvarande arbetslaget behöver inte fungera om det blir förändringar i arbetslaget.

En viktig sak vi kommer att ta med oss från studien är att alltid förklara för barn vad vi gör och varför för att ge kunskaper om bland annat att alla är olika och det är okej att vara delaktig på sina villkor. Ingen ska känna sig tvingad till att vara delaktig i situationer de inte vill. Tillit byggs upp genom samspel och kommunikation med varandra, utan kommunikation kan vi inte delge våra tankar vilket i sitt lede påverka chanserna till delaktighet.

7.1. Förslag till vidare forskning

Vår studie baserar på hur förskolläraren arbetar med barns delaktighet i utformningen av förskolans miljö, samtidigt vilken betydelse förskollärarens barnsyn har. Under studiens gång fick vi frågan om varför vi inte hade samtal med barnen som vistas i verksamheten. Svaret blev att vi hade ett intresse för att ta reda på förskollärarens syn på barns delaktighet med barnperspektiv och barns perspektiv i åtanke. Det hade varit intressant och få reda på hur barn uppfattar sin delaktighet och sina möjligheter till delaktighet i utformningen av förskolans miljö. Hade det blivit liknade resultat? Eller uppfattar barnen sin möjlighet till delaktighet på ett annat sätt än vad förskollärarna gör?

Andra förslag till vidare forskning är att titta på skillnader mellan förskollärare i hela Sverige, om hur förskolläraren upplever och erfar arbetet generellt med barns delaktighet i och för verksamheten. Samtidigt hade det varit intressant att få ta del av forskning om andra länders barns tankar, erfarenheter och intentioner i deras motsvarande förskolors miljö.

8. Metoddiskussion

Det finns både fördelar och nackdelar med vår valda forskningsmetod. Vi kände att vår metod var relevant för vår studie då vi ville ta reda på förskollärares uppfattningar och erfarenheter. Semistrukturerade intervjuer är ett lämpligt val för vår studie då vi förhoppningsvis skulle kunna gå in djupare på informantens svar. Fanns möjligheten för gå-turer gav det oss en ytterligare djup i förståelsen för informantens svar. I en intervju är det viktigt med förtroende och tillit (Denscombe 2009), vilket vi strävade efter för att informanterna skulle ha tillit och känna förtroende till oss.

Det finns en del nackdelar med intervjuer att det var tidskrävande att bearbeta och analysera allt material. Hämningar är en annan nackdel vilket innebär att bandspelaren kan ge en negativ effekt på informanten och skrämja. Denscombe (2009) lyfter att det krävs tid och noggrann planering för att deltagare ska känna sig ooberörda av att ha en bandspelare i rummet. En annan aspekt av nackdelar i detta är kränkningar av privatliv och med det menas att intervjun kan bli för personlig vilket kan göra det jobbigt för informanten (ibid.).

Den nackdel vi kom till att känna under våra intervjuer var att en deltagare kände sig trängd i ett hörn och det kändes för personligt. Detta ledde till att vi avbröt intervjun och frågade om informanten ville fortsätta eller avbryta sin medverkan. Informanten ville vara till hjälp för vår studie och vi bestämde tillsammans att hoppa över de frågorna som upplevdes vara kunskapssökande eller så omformulerades frågorna. Detta påverkar inte resultatet i studien då informanten kände att vi kom på en bra och gemensam lösning på problemet.

En nackdel vi stötte på med gå-turs metoden var att endast en informant hade möjligheten till att genomföra en gå-tur. Anledningen var som vi tidigare nämnde i avsnitt 5.5. att några av informanterna inte hade möjlighet till de på grund av pågående renovering och att de kände att en gå-tur hade stört den pågående verksamheten. Hade möjligheten funnits till att genomföra gå-tur med samtliga informanter hade det kunnat styrka sina svar från de semistrukturerade intervjuerna mer konkret. När vi hade möjlighet att gå med informanten i miljön fick vi en tydligare bild av det informanten svarade och kunde på ett annat sätt visa för oss hur hen menade att uppbyggnaden hade gått till. Om en gå-tur hade varit möjlig att genomföras med samtliga informanter hade resultatet för studien

kunnat bli mer konkretiserad, fått en tydligare bild över hur utformningen av miljön ser ut gentemot det informanten berättar med barns delaktighet och deras perspektiv i åtanke.

9. Referenslista

- Ahlskog Björkman, Eva (2014). Interaktionens betydelse för barns lärande – en studie av barns möte med slöjd i förskolan. *Nordic early childhood education research journal*
<https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/343/800>
Hämtad: 2018-11-09
- Arnér, Elisabeth & Tellgren, Britt (2006). *Barns syn på vuxna: att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Bengtsson, Jan (2005). *En livsvärldsansats för pedagogisk forskning*. I J, Bengtsson (red.) *Med livsvärlden som grund: bidrag till utvecklandet av en livsvärldsfenomenologisk ansats i pedagogikforskning*. 2., rev. Uppl. Lund: Studentlitteratur. Ss. 9-58
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Elfström, Ingela (2014). *Barn och naturvetenskap: upptäcka, utforska, lära i förskola och skola*. 2. [rev.] uppl. Stockholm: Liber.
- Emilson, Anette & Johansson, Eva (2010). Toddlers' life in Swedish Preschool. *IJEC* (2010) 42:165-179 DOI 10.1007/s13158-010-0017-3. Springer Science + Business Media B.V. 2010.
file:///C:/Users/josef_000/Downloads/fulltext.pdf
Hämtad: 2018-10-22
- Engdahl, Karin (2014). *Förskolegården: en pedagogisk miljö för barns möten, delaktighet och inflytande*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:703394/FULLTEXT02.pdf>
Hämtad: 2018-09-20
- Eriksson, Anette & Sandberg, Anette (2010). Children's participation in preschool- On the conditions of the adults? *Preschool staff's concepts of children's participation in preschool everyday life*. *Early Child Development and Care* Vol. 180, No. 5, June 2010, 619–631.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03004430802181759?needAccess=true>
Hämtad: 2018-09-20
- Halldén, Gunilla (2007). *En institutionaliserad barndom eller rum för relationer*. I G, Halldén (red.). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlsson Ss. 169-171
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2.uppl. Lund: Studentlitteratur.

- Hundeide, Karsten (2013). *Ett barnperspektiv på det praktiska arbetet inom barnomsorgen*. I D, Sommer, I, Pramling Samuelsson & K, Hundeide (red.). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. 2. Uppl. Stockholm: Liber Ss. 109-169
- Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni (2009). *Små barns delaktighet och inflytande, några perspektiv*. 1. Uppl. Stockholm: Liber.
- Johansson, Eva (2003). Att närma sig barns perspektiv: Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2003 årg 8 nr 1–2 s 42–57 issn 1401-6788.
<http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7941/6995>
 Hämtad: 2018-10-18
- Johansson, Eva (2003). *Barns erfarenhet av andras väl. Att förstå och gripa in i den andres livsvärld*. I J, Bengtsson & M, Uljens (red.) *Livsvärldsfenomenologi och hermeneutik – aktuella humanvetenskapliga forskningsproblem*. Helsingfors: Helsingfors Universitet. Ss. 31-52
- Johansson, Eva (2005). *Etik med små barns ögon*. I J, Bengtsson (red.) *Med livsvärlden som grund: bidrag till utvecklandet av en livsvärldsfenomenologisk ansats i pedagogikforskning*. 2., rev. Uppl. Lund: Studentlitteratur. Ss. 175-198
- Johansson, Eva (2016). *Barns omsorg – att förstå och möjliggöra för den andre*. I B, Riddersporre & B, Bruce (red.) *Omsorg i en förskola på vetenskaplig grund*. 1. Ugr. Stockholm: Natur & Kultur. Ss. 123-144
- Lilja, Annika (2015) *Hur lärande kan möjliggöras och hindras i skolan: Livsvärldsfenomenologi*. I J, Bengtsson & I.C, Berndtsson (red.) *Lärande ur ett livsvärldsperspektiv*. 1. Uppl. Malmö: Gleerups. Ss. 38-39
- Linder, Linda (red.) (2016). *Pedagogisk miljö i tanke och handling*. Stockholm: Lärarförlaget.
- Nordin-Hultman, Elisabeth (2004). *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Diss. Stockholms universitet., 2004
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2003 årg 8 nr 1–2 s 70–84 issn 1401-6788.
<http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7943>
 Hämtad: 2018-10-18
- Qvarsell, Birgitta (2003). Barns perspektiv och mänskliga rättigheter: Godhetsmaximering eller kunskapsbildning? *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2003 årg 8 nr 1–2 s 101–113 issn 1401-6788.
<http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7945/6999>
 Hämtad: 2018-10-18

- Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2016*. 3 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB. (16 s).
- Sommer, Dion, Pramling Samuelsson, Ingrid & Hundeide, Karsten (2013). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. 2. Uppl. Stockholm: Liber.
- Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fuskklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Säljö, R. (2005). *Lärande och kulturella redskap. Om läroprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet (17 s)
<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/>
Hämtad: 2018-09-22
- Vygotskij, Lev Semenovič (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass.: Harvard U.P.
- Änggård, Eva (2015). Gåturer som forskningsmetod med barn [Elektronisk resurs]. *Educare - Vetenskapliga skrifter*. 1, 93-116.
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-121233>
Hämtade: 2018-09-22

10. Bilaga 1

FÖRFRÅGAN OM DELTAGANDE I INTERVJUSTUDIE OM HUR FÖRSKOLLÄRARE TAR TILLVARA PÅ BARNNS PERSPEKTIV GÄLLANDE FÖRSKOLANS MILJÖ.

Vi är två förskollärestudenter på Högskolan Kristianstad som skriver vårt examensarbete om hur pedagoger tar tillvara på barns perspektiv gällande den pedagogiska miljön.

Det här dokumentet innehåller information om projektet och vad det innebär att delta.

Syftet med vår studie är att ta reda på hur förskollärare arbetar för att närma sig ett barns perspektiv i samband med förskolans miljö, hur barns delaktighet synliggörs och hur förskolläraren upplever att arbeta med barns delaktighet i förskolans miljö.

Vi önskar att göra gå – turer i förskolans miljö och fokusgrupper vid mån av tid och möjlighet. En medgivandeblankett kommer att delas ut till förskollärarna då studien riktar sig mot förskolläraren.

För deltagande utges ingen ersättning.

Studiens genomförande:

Vi planera att göra en intervjustudie där intervjuerna kommer att spelas in och därefter skrivs ner och analyseras av oss. Intervjuerna bokas tillsammans med deltagare och vi räkna med cirka 40-60 minuter, beroende på vad er dagliga verksamhet tillåter.

Endast vi kommer att få tillgång till materialet, som kommer att behandlas konfidentiellt. Deltagande i studien är frivilligt och deltagarna har rätt att när som helst avbryta sin medverkan.

Studiens resultat:

Högskolan Kristianstad lagrar och bearbetar vår sammanställning av studie. Om deltagare önskar ta del av resultatet så kan författarna till studien kontaktas.

Om ni önskar medverka i studien eller har några frågor får ni gärna kontakta oss per mail senast 2018-09-25, se kontaktuppgifter nedan:

Josefine Linder, förskollärestudent

XXXXXXXXXX

Jenny Hansen, förskollärostudent

XXXXXXXXXX

Handledare för examensarbetet:

Universitetslektor Kerstin Hansson, Fakultet för lärarutbildning.

11. Bilaga 2

MEDGIVANDEBLANKETT

Vi är två förskollärostudenterna från Högskolan Kristianstad som skriver vårt examensarbete om hur pedagoger tar tillvara på barns delaktighet, barns perspektiv och barnperspektiv i utformningen av förskolans miljö. För oss väcktes ett stort intresse för detta område under en av terminerna under förskolläroutbildningen och det ledde till att vi vill bidra med mer kunskaper inom området som vi hoppas att vi, våra framtida kollegor, ni och verksamheter får nytta av.

Dokumentations metoder som kommer användas är ljudupptagning och anteckna, en av oss ställer frågor till dig och den andra koncentrerar sig på att anteckna. Anledningen till att vi har valt att ha två olika metoder är för att minimera risken att missa något som sägs under intervjun. Studien kommer att följa de fyra forskningsetiska principerna som Vetenskapsrådet (2002) har skrivit fram. Principerna innefattar:

* Informationskravet vilket innebär att vi ska informera er om vårt syfte med studien, vilken uppgift deltagaren har till studien och att deltagandet i studien är frivilligt och du har rätt att när som helst avbryta din medverkan.

* Samtyckeskravet som innebär att vi ska samla in ert medgivande till att ni tagit del av informationen och godkänner deltagandet av studien.

* Konfidentialitetskravet innebär att du kommer vara anonym genom hela undersökningen, det vill säga att allt du säger kommer skrivas fram på ett sätt så det inte går att identifiera dig. Endast vi har tillgång till materialet, som kommer att behandlas konfidentiellt.

* Nyttjandekravet innebär att vi ska informera er om hur vi ska använda den insamlade informationen samt hur vi bevara den. Vi kommer att spara all information på en USB-sticka som endast vi har tillgång till. Efter studiens avslut kommer vi radera all information som samlats in.

Har du tagit del av denna information och förstått dina rättigheter som deltagare?

Ja

Nej

Datum & deltagarens underskrift

Om deltagare önskar ta del av resultatet så kan författarna till studien kontaktas.

12. Bilaga 3

Intervjufrågor

Startfrågor:

Hur länge har du arbetat som förskollärare?

Vi alla har ett område vi brinner lite extra för, har du något sådant?

Hur många barn är de i barngruppen?

Trivs du bra?

Intervjufrågor till forskningsfråga 1:

Kan du beskriva vad begreppet barns perspektiv innebär för dig?

Kan du beskriva vad begreppet barnperspektiv innebär för dig?

Vad anser du att Lpfö 98/16 säger om barns perspektiv?

Hur arbetar du med barns perspektiv? Vad har du för kunskaper om barns vs barnperspektiv?

Hur arbetar ni tillsammans med barns perspektiv?

Är egentligen barnperspektiv något dåligt i samband med förskolans miljö?

Har du några erfarenheter där barnperspektiv har varit bra?

När ni har utformat miljön har ni haft barns perspektiv eller barnperspektiv i åtanke? På vilket sätt?

Till forskningsfråga 2:

Kan du beskriva vad begreppet delaktighet innebär för dig?

Vad anse du att Lpfö 98/16 säger om delaktighet i utformningen av miljön på förskolan?

Har du/ni haft möjlighet att utforma miljön som du/ni vill?

- Vem är det som bestämmer?(Förskolechefen, ni, styrdokument, barnen).

Är det svårt att balansera de olika perspektiven? Specifikt i utformningen.

Vilket begrepp kan du använda för att beskriva er utformning av er rådande miljö?